

AKTUELLTDEBATT FÄLLEDES FÖR ATT ETT UPPEBART KRÄNKANDE UTTALANDE INTE BEMÖTTES I SAMMA SÄNDNING

Sex SVT-ärenden prövades vid nämndens senaste möte. En aktuelldebatt fälldes för att ett uppenbart kränkande uttalande av en debattdeltagare inte bemöttes i sändningen. SVT Forum fälldes för otillbörligt kommersiellt gynande genom positiva omdömen och exponering av ett företags varumärke och dess produkter. Historieätarna om RUT-avdraget friades liksom Go´kväll om en tv-serie om yttrandefrihet, Aktuellt om president Trumps vallöften och SVT Nyheter Skåne om Tandvårds-skadeförbundet.

AKTUELLT FÄLLEDES FÖR DEBATTDELTAGARES KRÄNKANDE UTTALANDE

FÄLLT: *Aktuellt*, SVT2, 2016-09-28 och 2016-09-29, inslag med debatt mellan Sverigedemokraterna och Centerpartiet och inslag med förtydligande; fråga om opartiskhet, saklighet och mediets särskilda genomslagskraft. Dnr. 16/02568, 2587, 2601 och 2825.

Inslaget var en direktsänd debatt mellan gruppleadarna Anders W Jonsson (C) och Mattias Karlsson (SD) om SD:s säkerhetsrutiner vid anställningar i riksdagskansliet. Under debatten sa Mattias Karlsson bland annat följande: *”När det handlar om säkerheten i riksdan så har Sverigedemokraterna gång på gång under flera års tid lagt fram förslag om att förbättra säkerheten i riksdan, det har ni stoppat.”*

Programledaren försökte ge ordet till Anders W Jonsson för att svara på detta, men blev avbruten av Mattias Karlsson, som sade följande:

”När det handlar om säkerheten för Sveriges medborgare, så under er tid i Alliansen så rustade ni ner försvaret, ni rustade ner polisen, ni släppte in tiotusentals potentiella sexualförbrytare och terrorister som inte hade giltiga ID-handlingar så att ni har inget track-record när det gäller säkerhet, kom inte och påstå det!”

Därefter fortsatte diskussionen om säkerheten i riksdagen.

I sändningen dagen därpå, den 29 september, tog Aktuellt avstånd från Mattias Karlssons uttalande om personer som kommit till Sverige utan giltiga ID-handlingar och sa bland annat: *”Det här strider mot principen om alla människors lika värde och mot bakgrund av det här så vill Aktuellt understryka att redaktionen till fullo tar avstånd från detta uttalande.”*

Flera anmälare reagerade på Mattias Karlssons uttalande i debatten och ansåg att uttalandet var felaktigt och rent rasistiskt och borde ha bemötts i sändningen. Ett flertal andra anmälde i sin tur det förtydligande som gjordes dagen därpå. Här var kritiken att Aktuelltredaktionen ansågs ha tagit politisk ställning i en sakfråga genom att ha uttryckt avstånd från Mattias Karlssons uttalande.

SVT skrev i sitt yttrande att uttalandet var en kränkning av en hel grupp och borde ha bemötts, mot bakgrund av demokratibestämmelsens princip om skydd av alla människors lika värde. På grund av omständigheterna, bland annat att debatten var direktsänd blev det inte gjort i samma sändning. Därför beslutade redaktionen att sända ett förtydligande med ett klart avståndstagande dagen efter.

Granskningsnämnden ansåg att det kritiserade uttalandet av gruppleddaren för SD i var "uppenbart kränkande mot personer som kommit till Sverige utan giltiga ID-handlingar" och fortsatte "Att programledaren inte med stöd av demokratibestämmelsen, under eller i direkt anslutning till debatten, tog avstånd från gruppleddarens uttalande innebar en klar brist i förhållande till bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft. Det förhållande att redaktionen först dagen därpå sände ett inslag med ett tydligt avståndstagande från uttalandet, uppvägde inte till fullo denna brist." Inslaget fälldes för att det stred mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft. Däremot kunde nämnden inte finna att det anmälarna hade tagit upp medförde att förtydligandet den 29 september 2016 stred mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Kommentar från Programetik:

Beslutet innebär ett tydligt besked från Granskningsnämnden: Odemokratiska och klart kränkande uttalanden om en hel grupp personer måste bemötas i eller direkt anslutning till inslag där de förekommer. Det räcker inte att återkomma dagen därpå.

TILLSPETSAD FORMULERING FRIADES

FRIAT: Go'kväll, SVT1, 2016-11-29 och 2016-11 30, inslag om en tv-serie om yttrandefrihet; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 16/03310 och 03312.

I inslaget intervjuades journalisten Lena Sundström om tv-serien om yttrandefrihet, "Håll käften eller dö". I samband med att ett klipp ur tv-serien visas, där en pastor från ett religiöst samfund agiterade på gatan mot bl. a. prostituerade i termer som närmast kan liknas vid hets, ställde programledaren den tillspetsade frågan: *"När jag tittade på det här kom jag att tänka på; finns det möjligen en koppling till att det är fritt fram att stå på trottoaren att sprida lögnertal att förolämpa människor, har det bäddat för att USA snart har en president vid namn Donald Trump som baserat sin kampanj på till stor del lögnertal och förtal?"*

Flera anmälare ansåg att programledaren tog ställning mot president Trump, förtalade denne och hans kampanjmedarbetare och att bedömningen att kampanjen byggde på lögnertal och förtal inte var opartisk.

SVT framförde i sitt yttrande att den tillspetsade frågan ställdes av programledaren i samband med att det fördes ett resonemang om vad yttrandefrihet är och vad som är rimligt inom dess ramar. Vidare att programledare väl kan ställa tillspetsade frågor för att utforska ett sammanhang där nyanserna fördjupas utan att det strider mot kravet på opartiskhet. Ordet förtal användes inte i juridisk mening och formuleringen tog sikte på förolämpning i meningen.

SVT anförde också att det inte kan betraktas som en kontroversiell fråga huruvida det förekommit bevisade lögnertal i den amerikanska valrörelsen. Donald Trump hade vid upprepade gånger under sin kampanj framfört sådant som visat sig vara osant. Till yttrandet bifogades bl. a. Washington Posts faktagranskning kring påståenden från Trump. Sammanställningen uppdateras kontinuerligt men bestod då av 92 olika uttalanden där snittbetyget blev 3,4 av 5 (5 står för ett helt falskt påstående). Även uttalanden av Hillary Clinton faktagranskades i sammanställningen.

Till yttrandet bifogades även New York Times sammanställning av 325 personer president Trump har förolämpat, platser och företeelser han talat nedsättande om på Twitter och Expressens lista på sju grupper han förolämpat.

I sitt beslut konstaterar nämnden att programledarens uttalande visserligen var tillspetsat men friar inslaget mot bakgrund av vad SVT anfört i sitt yttrande. Nämnden bedömer att uttalandet i sammanhanget inte innebär en överträdelse av kraven på opartiskhet och saktighet.

HISTORIEÄTARNA OM RUT OPARTISKT OCH SAKLIGT

FRIAT: Historieätarna, SVT2, 2016-12-19, inslag om RUT; fråga om saktighet och opartiskhet. Dnr. 16/03515.

Det aktuella avsnittet av Historieätarna handlade om 2000-talet. För att förstå perioden i fråga belystes förutom olika mat- och kläd-trender, bl. a. företeelser som piercing och tatueringar, olika politiska beslut och strömningar i samhället 2000-2010. I inslaget som anmälts behandlades bl. a. RUT-avdraget. I inslaget gestaltades på ett skämtsamt sätt hur en städerska togs emot i ett hem där hon skulle städa. Vidare intervjuades journalisten och författaren Rebecca Bohlin, som skrivit boken De osynliga, om reformen.

Flera anmälare vände sig mot en referens Bohlins gjorde till en undersökning av branschen som Skatteverket gjort där man funnit en lägsta ersättning på 11 kronor i timmen. Vidare efterlyste flera anmälare underlag för uppgiften om att RUT-avdraget leder till en "ökande svart" marknad på området. Några anmälare ansåg att Rebecka Bohlin har extrema värderingar och inte är expert samt att det hon sade i inslaget handlade om åsikter och inte om fakta.

SVT framförde bland annat i sitt yttrande att syftet med inslaget om RUT och ROT var att belysa hur det var att leva på 2000-talet ur det historiska perspektivet genom att beröra två av de stora reformerna. Researchen redaktionen hade visade att städbranschen var den största delen av hushållstjänstbranschen. Därför valdes den för att illustrera området. Eftersom ett syfte med RUT-avdraget var att ersätta den informella "svarta" marknaden med en "vit" marknad, belystes perspektivet med de "svarta" jobben.

I sitt yttrande lade SVT bland annat fram forskning som finns i ämnet och de fakta som fanns bakom uppgifterna om de lägsta timlönen i branschen och anförde att båda marknaderna är så tätt sammanlänkade att de inte helt går att separera. Bolag och personer som arbetat "svart" har fortsatt konkurrera med de bolag som agerar på den formella marknaden efter reformen och hushållstjänstmarknaden snarare har segmenterats, än att en "vit" (formell) marknad har ersatt en "svart" (informell) marknad. Rebecka Bohlins formulering ska inte tolkas som att hon slog fast att den "svarta" marknaden blivit större på grund av RUT-avdraget. Hon framhöll att avdraget resulterat i att fler "vita" jobb skapats. Även om hon också bedömde att den "svarta" marknaden växt jämte den "vita", preciserades inte hur mycket. Enligt SVT får Rebecka Bohlins slutsatser anses vara rimliga utifrån de uppskattningar som gjorts på området. Det var också tydligt att Rebecka Bohlin intervjuades utifrån sin speciella sakkunskap och att hon uttalade sig som en extern medverkande. I programmet presenterades hon som journalist och författare och som expert utifrån det perspektivet.

Nämnden konstaterar i sitt beslut att den tillfälligt medverkande journalisten och författaren var inbjuden i egenskap av expert. Enligt nämnden medför inte hennes uttalanden att SVT har agerat i strid med kravet på opartiskhet. Nämnden anser inte heller att expertens kritiserade beskrivningar av bland annat RUT-avdraget, städbranschen och olika marknader innebär att inslaget strider mot kravet på saktighet. Vad anmälarna i övrigt anfört medför inte heller att inslaget strider mot dessa krav, enligt nämndens bedömning.

FÖRELÄSNING I SVT FORUM BLEV FÖR "SÄLJANDE"

FÄLLT: SVT Forum, SVT1, 2016-12-13, sändning från ett seminarium om kvinnors företagande; fråga om otillbörligt gynnande. Dnr. 16/03458.

Sändningen var en inspelning från ett seminarium om kvinnors företagande som hållits ett par veckor tidigare. Under sändningen berättade två entreprenörer hur de byggt upp sitt gemensamma företag som specialiserat sig på att importera och sälja frukter och bär från Brasilien, däribland acai.

Bilden växlade främst mellan de två entreprenörerna och utsnitt ur deras presentation, samt i mindre utsträckning mellan en översiktsbild över föreläsningssalen och bilder på publiken. I samband med att entreprenörerna presenterade sitt varumärke visades detta upp i helbild i nästan 30 sekunder tillsammans med företagets webbadress. Varumärket återkom sedan på nästan alla presentationsbilder. Också bilder på företagets nuvarande och kommande produkter visades i helbild. Totalt exponerades företagets varumärke på olika presentationsbilder under cirka fyra och en halv minut av den drygt 25 minuter långa sändningen. I översiktsbilderna syntes även logotyperna för två av seminariets arrangörer i bakgrunden. I samband med att entreprenörerna berättade om sin marknadsföringsstrategi sa en av entreprenörerna att företagets produkter säljs över hela landet genom en stor dagligvarukedja som hon namngav. En bild på flera av företagets produkter tillsammans med dagligvarukedjans varumärke visades även i bild. Entreprenörerna gjorde också flera positiva omdömen om sina produkter.

En anmälare ansåg att ägarna till företaget fick göra reklam för företagets produkter.

Granskningsnämnden ansåg att "exponeringen av företagets varumärke och produkter samt entreprenörernas positiva omdömen om produkterna medförde ett gynnande av företaget som gick utöver vad som var motiverat av ett informations- eller underhållningsintresse. Enligt nämndens mening framstod sändningen närmast som ett led i marknadsföringen av företaget." Nämnden skrev också att även om man i tidigare beslut beaktat den speciella formen för utsändning kan inte "vilken grad av gynnande som helst kan accepteras". Sändningen fälldes därför mot bakgrund av bestämmelsen om otillbörligt gynnande av kommersiella intressen.

När det gällde exponeringen av de båda arrangörernas logotyper ansåg nämnden, mot bakgrund av att de inte var direkt fokuserade, att det gynnande av arrangörerna som uppkom inte var otillbörligt. En ledamot i nämnden var skiljaktig och ville fria mot bakgrund av programformen och att berättelsen om de kvinnliga entreprenörernas hade ett stort informationsintresse i seminariets sammanhang. Den här gången avstod nämnden från att ansöka om att SVT ska dömas till att betala en särskild avgift.

FELSÄGNING STRED INTE MOT KRAVET PÅ SAKLIGHET

FRIAT: Aktuellt, SVT2, 2016-11-22, inslag om Donald Trumps vallöften; fråga om saklighet. Dnr. 16/03258.

I inslaget intervjuades SVT:s USA-korrespondent i direktsändning om den vid tillfället nytilträdde amerikanske presidenten Donald Trumps vallöften.

Inslaget anmäldes av en person som påpekade att SVT:s korrespondent under intervjun felaktigt sade att Trump under valrörelsen lovat att "*deportera 11 miljoner flyktingar*". Anmälaren ansåg att detta även stred mot kravet på opartiskhet.

I sitt yttrande framhöll SVT att ordet "*flyktingar*" var en felsägning. Det som avsågs var "papperslösa" vilket var det som vallöftet gällde. Formuleringen skedde i ett längre direktsänt samtal om flera vallöften som presidenten hade gjort.

Formuleringen syftade på papperslösa, det som i USA kallas "illegals", "migrants" eller "undocumented". Det som i Sverige ofta i dagligt tal kallas "människor på flykt" och "flyktingar" och inte används i den juridiska betydelsen att det skulle vara personer med "flyktingstatus", vilket inte heller sades i inslaget.

Korrespondenten rättade sig själv på sociala medier så fort hon insåg att hon hade sagt fel. Redaktionen bedömde dock att det som åsyftades ändå kom fram i inslaget och att det också framkom att den strikta tolkningen av ordet flyktingar inte avsågs eftersom just detta löfte innan belysts så pass mycket i Aktuellt och i andra medier.

Granskningsnämnden konstaterar att korrespondenten sa "flyktingar" i inslaget. Uttalandet gav därför en missvisande bild av president Donald Trumps vallöfte och utgjorde en brist i förhållande till kravet på saklighet. Mot bakgrund av att intervjun handlade om att Donald Trump ändrat sig angående många vallöften och inte specifikt om vallöftet om deportering var bristen dock inte så allvarlig att den medför att inslaget strider mot kravet på saklighet.

GRANSKNING AV TANDVÅRDSSKADEFÖRBUNDET VAR OPARTISK

FRIAT: SVT Nyheter Skåne, SVT1 och SVT2, 2016-11-16 och 2016-11-17, inslag om Tandvårdsskadeförbundet; fråga om opartiskhet, saklighet och genmäle. Dnr. 16/03237.

Granskningsnämnden har prövat delar av SVT Nyheter Skånes granskning av Tandvårdsskadeförbundet, som sändes i november förra året. De aktuella inslagen handlade dels om förbundets kamp mot amalgamfyllningar i tänder, dels om att förbundet använt pengar från Region Skåne för att arrangera en föreläsning med en vaccinetståndare. I båda inslagen intervjuades bland annat en representant från Tandvårdsskadeförbundet och en professor i parodontologi, där den senare kommenterade förbundets inställning till amalgam och vaccin.

Inslagen anmäldes av Tandvårdsskadeförbundet, som ansåg att de felaktigt pekats ut som en oseriös organisation. Inslagen innehöll också, enligt anmälaren, felaktigheter angående såväl amalgam som vaccin. Vidare ansåg anmälaren att SVT genom ensidig rapportering tagit ställning mot amalgam och för vaccin. Tandvårdsskadeförbundet hade begärt genmäle utan att få det.

SVT skrev i sitt yttrande att kritiken som riktades mot Tandvårdsskadeförbundet kom från en externt medverkande expert och att förbundet gavs tillfälle att ge sin syn på såväl amalgam som vaccin i inslagen. Det framgick också av inslagen att frågan om amalgam länge varit kontroversiell men att användningen hade upphört sedan kvicksilver, som finns i amalgam, förbjöds 2009.

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att Tandvårdsskadeförbundet fick utrymme att redogöra för sin inställning i de aktuella frågorna. Kritiken som uttrycktes av en externt medverkande var inte av sådan art att den krävde bemötande. Nämnden anser också att SVT:s hantering av begäran om genmäle var korrekt. Inslagen frias således.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!